

Lucescăfărul

A. MURARIU

Anul VIII.

Nr. 1.

Sibiu, 1 Ian. 1909.

*

Abonament:

Austro-Ungaria :	România :
1 an . . . 12 cor.	1 an . . . 16 cor.
Ed. de lux 20 "	Ed. de lux 25 "
6 luni . . . 6 "	6 luni . . . 8 "
Ed. de lux 10 "	Ed. de lux 13 "

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 8 cor., în România și în Străinătate: 1 an 14 cor.

SUMARUL.

I. Agârbiceanu	De sărbători.	De pe Olt	Din Popor (poezie).
Octavian Goga	Mi-a bătut un moș la poartă (poezie).	Oct. C. Tăslăuanu	Expoziții de copii.
Octavian Goga	Ești singură (poezie).	Dări de seamă:	Pompiliu Pârvescu: Hora din Cartal. — N. Dunăreanu: Răspăata. — George Mărnu: Archeologia clasică și rostal ei la noi.
Ioan Adam	N'a fost întâmplare.	Cronică:	Nașterea Domnului. Scrisoare din Bosnia. „Mărul“. Conferințele și seratele Asociației. Fond cultural. — Știri.
I. U. Sorică	Solii (poezie).		
G. Rotică	Strofe de amurg (poezie).		
G. Bogdan-Daică	Corespondență din București. Mărul. Ultimul vîlăstar. Ion Dragoslav. Isabela Sadoveanu-Evan.		
* * *	Pagini străine: Alphonse Daudet. Stelele.		

Ilustrațiuni: Bărbați din Poiana. Femei din Poiana. Femei din Poiana cu copiii în brațe. O. Smigelschi: Nașterea Domnului (carton). Fete din Poiana. Moșnegi, peste 80 de ani, din Poiana. Alphonse Daudet. Doi copii premiați din Poiana. Călușeri-soldați din Bosnia în frunte cu căp. Florian. Soldați români, jucând călușerul în Bosnia.

ABONAMENT:

Austria-Ungaria:

1 an	12 cor.	Ed. de lux	20 cor.
6 luni	6 "	" " "	10 "

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 8 cor.

România și în Străinătate:

1 an	16 cor.	Ed. de lux	25 cor.
6 luni	8 "	" " "	13 "

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 14 Cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 15 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărci postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul“, Sibiuu (Nagyszeben).

Adelina Olteanu-Maior:

Biblioteca Copiilor și a Tinerimii.

A apărut volumul IV din această bibliotecă dedicată copiilor și tinerimii.

Cuprinde: piese de teatru și povestiri pentru tinerime și basme și istorioare pentru copii.

Prețul volumului: 1 cor. (în România 1 leu 30 bani).

Se poate comandă dela **administrația revistei noastre** (Sibiuu, — Schewisgasse 7), trimițându-se înainte prețul lui plus 20 bani porto (în România 40 bani).

Volumele apărute în această bibliotecă alcătuesc cel mai frumos dar de Crăciun.

Cu același preț se pot comandă și vol. I, vol. II și vol. III.

Ceice comandă toate patru volumele le primesc franco.

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUĂORI PE LUNĂ

sub îngrijirea unui comitet de redacție.

Colaboratori: I. Adam, I. Agârbiceanu, Z. Bârsan, G. Bogdan-Duică, Dr. I. Borcea, Dr. T. Brediceanu, I. Ciocârlan, V. Cioflec, Al. Ciura, Maria Cunțan, I. Duma, Elena Farago-Fatma, O. Goga, Enea Hodoș, Dr. I. Lupaș, Dr. G. Murnu, H. P. Petrescu, Ecaterina Pitiș, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Simionescu-Râmnicianu, I. U. Soriciu, Caton Theodorian.

Orice reproducere, fără indicarea izvorului, este oprită.

De sărbători.

Mai erau două zile până 'n ajunul Crăciunului. Zăpada se aşternuse anul acesta trei săptămâni până 'n post, și-a stăpânit tot postul un ger subțire, care 'n răstimpuri biciuia nevăzut, ardeă obrajii ca plesne subțiri de mătasă. Iar acum, în preajma sărbătorilor, veniau din necunoscut valuri mari de vânt, treceau ūerând, vătându-se cu glasuri răgușite, peste zăpada înghețată.

În casa domnului Păscuț, însă, flori de ghiață nu s-au prins pe ferestre. Când trecea vîr'un om îmbrăcat mai subțire pe dinaintea curții, când poarta era deschisă, și rămâneau ochii pe grămadă uriașă de lemn uscate de fag. Flori de ghiață nu s-au bătut pe ferestrele lui până acum în preajma sărbătorilor. Acum, afară de bucătărie, casa părea aproape pustie. O slujnică grasă eșia în răstimpuri, ca și când ar împinge-o cineva din lăuntru, eșia din bucătărie, și ocărând încet, pîntre dinți, coboră treptele și trecea pe poartă. Când se întorcea, cu vreun pachet subsuoară, un obraz și era tot roșu încă, iar altul îneștise puțin de frig. Numai acum înțelegeai sudălmile ei și ocările ce izbucneau, ascușîte ca niște strigăte de pasere hrăpăreață, din bucătărie când eșia slujnica afară. În casă, însă, doamna Păscuț n'avea numai un obraz vânăt ci amândoauă. Dacă doi pumni ar fi rotunziți frumos și-ar fi îmbrăcați într'o peliță vânătă-pământie, ai zice că-s obrajii doamnei Păscuț.

Era plină de venin dumneaei și-i sta așa de rău amăreală aceasta, când abia de-un an era măritată. Si bărbatul ei, dl Dr. Păscuț,

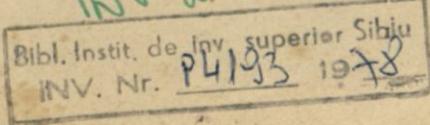
nu i-a dat nici un prilej să-și schimbosească astfel fața, atâtă doar că nu lăsă odată cu capul din drepturile lui și-ale bătrânilor.

Bătrânilii erau părinții dului Păscuț, doi oameni mărunți și potoliți, de-ar fi putut încăpea ori în ce colț de odae, fără ca să-i bage cineva în seamă. Iar drepturile lor erau iarăș neînsemnate, ca și dânsii: să-și trăiască zilele câte le mai aveau aci în casa pe care ei au ridicat-o din zdroaba lor.

Dar chiar aici era pragul de care s'a împiedecat de-un an de zile doamna Păscuț.

Ar fi voit să scape de bătrânilii, cari par că o stânjiniau în toate mișcările ce le făceau. Ființa lor de față par că nici n'o lăsau să răsuflé cumsecade. Chiar când eșia cu bărbatul la vizite, la plimbare, se simțea de multeori grea ca de plumb, și în conversația cea mai aprinsă deodată amuțea, ca și când i s-ar fi lipit limba de cerul gurii. Si asta numai gândindu-se pe cine are ea acasă. Căci cu dânsii, pe la casele prietenilor, nu i-au dus pe bătrâni niciodată.

Doamna Păscuț avea atât de lîmpede un gând în cap, încât i se părea că i-a înghețat acolo, aşa străveziu ca un sloiu de ghiață: să plece bătrânilii dela casa lor. Să le încirieză bărbatul său o odăiță în oraș undeva și să le dea lunar o sumulă din care să trăiască. Dânsa simțise dela început că bărbatul se va împotrivi! Si deaceea l-a luat întâi cu linguri, cu vorbe de dragoste. I-a spus că prezența lor o stingherește, n'o lasă să-și arate toată dragostea față de el, aşa cum ar vrea dânsa. Dar se vede că domnul

Păscuț nu punea preț pe pretextele acestea. Săptămâni dearândul i-a melițat femeia la ureche, dar el zâmbea numai, abea deschizându-și buzele, un zâmbet care-l puteai ceta mai mult din obrajii lui decât de pe buze. Un zâmbet care părea un simțământ rece și amărît. Femeia, după ce înțeleseră bine zâmbetul acesta căruia nu i-a urmat niciodată un cuvânt care să-l tălmăcească, a încetat cu linguisirile și cu vorbele de dragoste. De aici încolo purtă grija bătrânilor să-i înțepe în fiecare clipă, pe când ei păreau că se adună tot mai tare în hainele lor vechi, păreau că

atinse căldura din bucătărie, ca și când l-ai fi lovit c'un maiu în creștetul capului, așa căză de 'ngrabă, moale, adunat, ca și când i s'ar fi muiat deodată toate oasele. Bătrâna îl văză și, strâmbându-și urât obrajii încrețiti, se îndesă într'un unghet.

Doamna Păscuț se uită, cu ochi ca de fieră, la omul ce căzuse și care scotea acum un sforât, ce părea că vine de-adreptul din gât, fără a mai trece prin gură. Apoi porni deodată, ca o furtună, în odaia unde lucră bărbatul. Se înțepenii în prag: „Să vii, să ţi-l vezi. Am tot vrut eu să-ți spun că tatăl-tău e un slugoiu.“

Bărbăti din Poiana.

se sting tot mai mult, ca și când i-ar apăsa o greutate pe cap.

De sărbători, pe-a doua zi de Crăciun, familia Păscuț hotărîse încă din toamnă să dea cină cunoșcuților, familiilor fruntașe din oraș. Dar doamna Păscuț nu-și putea încăpui ca până atunci să nu scape de bătrâni. Cu bărbatul n'a mai vorbit nimic despre ei, dar el o înțelegea bine, și-o vedea cum pălește de multeori pe zi, ca și când ar trebui să se întâmpile o bucurie la casă. O vedea, și în răstimpuri i se strecură și lui în suflet un fel de jale și îngălbinea și el la față.

Dar cu două zile înainte de ajunul Crăciunului, baciul Daniil, tatăl lui Păscuț, veni des de dimineață beat-mort acasă. O mică patimă a bătrânlui. Din când în când se îmbăta după-amiaza cu vin, dar acum veni beat-turtă de rachiul și nu de vin. Cât ce-l

Păscuț părea că așteptase cuvintele acestea. Dar n-ar fi crezut niciodată că nevastă-sa, chiar dacă le simțea, le-ar fi putut vrădată spune.

Nici nu se 'ntoarse spre ea, ci zise, cum înlemnise cu peana în mâna: „Ești afară!“ Femeia se cutremură și ești. Dar acum începu să ţipe prin odăi, prin coridoare, în bucătărie, de gândeai că 'ntr'o clipă s'a aprins întreaga casă. Dl Păscuț însă nu zise nimic. De mult băgase de seamă că părinții, mai ales baciul Daniil, rabdă tare cu greu traiul aici în casă. Si acum, punând rușinea de oameni deoparte, voil să-i scape pe bătrâni de femeia aceasta, de femeia lui, care-i părătu acum deodată ca o scorpie cu ghiare urât. — Ești deci în oraș și după un ceas se întoarse.

Luă pe mamă-sa deoparte și-i spuse ceva încet. Bătrâna îl privi mult, cu ochii măriți deodată, apoi părăiașele fetii începură să se

umezească. Și plânse aşa mut, fără un hohot, fără un suspin.

Dl Păscuț nu crezuse nicicând că va ajunge odată să se plece înaintea nevestei în privința aceasta. Și acum, după ce-i spusese bătrâni, se convingeă că nu s'a plecat înaintea voinței nevestei sale, ci a vrut numai să aducă liniște părinților.

Și bătrâna știă că are să trăiască mai fericită de aci încolo. Și totuș, plânsul nu și l-a putut stăpânii. Iar baciu Daniil, după ce se trezise din beție, își încruntă fața și sprâncenele, și aşa rămase în cele două zile din-

Maică-sa se împăcase mai curând cu soartea. Când adună mai o haină, mai o iconiță să le împacheteze, un singur lucru o mai nemulțămiă: Să fi stat cel puțin până după sărbători, să nu credă oamenii că-i aruncă pe drumuri. Dar tot așezând și tot socotind în gândul ei de femeie, cum va orândui casa ceealaltă unde se vor mută, își uită și de nemulțămirea aceasta.

Baciu Daniil însă nu se însenină de loc. Nici o creață nu i se întinse pe obraz și pe frunte. Sprâncenele tot zbârlite i-au rămas cele două zile cât a ținut mutatul. Sta într'un

Femei din Poiana.

nainte de Crăciun, cât ținu mutatul.

Căci bătrâni numai dupăce începură să-și adune lucrurile de prin casă, înțeleseră bine ce fac. Și atunci picioarele li se muiară, mâinile le tremurără, și abia se mai puteau socoti ce lucruri să-și mai ducă.

Dl Păscuț, când vedea cu cât greu se hotărăsc bătrâni să plece, de multeori era gata să-i opreasca. Dar atunci îi venia în minte deodată nevastă-sa, și o răceală i se strecură în inimă. Nu, bătrâni nu mai puteau rămâne. Dacă ar mai vedea acum încă o singură dată cum se uită de urît nevastă-sa la bătrâni, ar sugrumă-o. Asta o simteă el bine. Chiar atunci, când i-a spus cuvintele acelea grele, tot norocul lui a fost că nu s'a putut ridică de pe scaun. De se ridică, aşa cum era de liniștit, se întâmplă o nenorocire. Dar bătrâni trebuiau să plece.

colț al bucătăriei și-si sugea pipa, strângând tare ciatura între dinți. Când era pe sfârșite cu împachetatul, Daniil băgă de seamă că femeia sa nu știe cum să așeze un lucru ca să se potrivească mai bine. Era o iconiță. Baciu Daniil se sculă deodată, luă iconița și o izbi de cupor. Sticla și ramele se sfârmară, și numai fotografia rămasă întreagă: priviau deacolo două perechi de ochi fericiți: fioroul său cu logodnică.

„Ce faci, măi omule?“ îngână femeia. Dar baciu Daniil nu zise nimic, strânse ciatura între dinți, se întoarse spre fereastră, și privi mult, neclintit în nemărginire.

*

În ziua de ajun bătrâni erau în noua lor locuință. Iar la casa lor, ferestrele se desbrăcară iarăș de florile de ghiață. Nora se îngrijea acum să fie bine iarăș în casă. Se

silea să fie cât mai bine. Voiă cu orice preț ca bărbatul să-i vorbească încă în ajun ceva, ca să nu-i apuce sărbătorile mănioși. Deci se îmbrăcase cu o haină ușoară, care foșnează la tot pasul ce facea. Era grozav de prietenoasă cu toată lumea ce fusese pe la ei în ziua de ajun, până și cu servitoarea. Surâdeă dulce, zâmbea cu înțelesuri, își mlădi trupul cu multă ușurință. Dar bărbatul rămase mut totă ziua. Abia seara i s'a deschis gura. Seara când i-au picat la casă unul după altul trei prietini cu soțiile lor. Nu știă cum au venit, chiar acum, chiar în ajun, când tot omul își păzește vatra și așteaptă colindătorii. Dar în sfârșit a fost bine c'au venit. Ar fi fost pentru el prea chinuitor să nu vorbească nici în seara aceea.

Femeia aduse în curând mâncări, — și se văzută îndată că era pregătită de musafiri, pe astă seară. Aduse vin, și 'n larma arginție pe care o știu face femeile şirete și istețe, — domnul Păscuț se desgheță deodată. Și cu cât se mâncă, și mai ales cu cât se bea mai mult, dumnealui simțea aşa ca o ușurare. Se gândea în răstimpuri: de unde să vină ușurarea aceasta? Oare într'adevăr vizita aceasta l-a făcut să tresără și să lunece de sub povara ce-l apăsă, ori, ori? Ei da! Oricât se feră de gândul acesta, totuș gândul

biru. Ușurarea venia deacolo, că părinții lui nu-i mai erau acasă. Când petreceau cu cineva și știă că în bucătărie e tatăl-său și mamă-sa, nu se simțea bine de loc. Intocmai ca și nevastă-sa. Numai cât era o deosebire uriașă în indispoziția lor: femeia se gândeau cu rușine la cei doi bătrâni, cari au putut fi părinții bărbatului său, iar el se gândeau cu milă. Bun simțământ mila, și totuș pe el îl nelinișteau. Acum, când știă că la spatele lui, în bucătărie, nu-i cineva care, de drept, ar trebui să steie alături cu el la masă, se simțea foarte ușurat. Și după ce s'a încredințat odată de faptul acesta, ochii începură să caute mai cu căldură la nevastă-sa, până ce la urmă o învăluie cu totul într'o privire dulce. Da! părinții se vor dedă ei și în locuința cea nouă. Rău nu le-a fi. El se va îngrijii de dânsii. Aici da, nu mai puteau să rămână. Cum n'a înțeles-o el pe nevastă-sa până acum!

*

Și se bucură de acel simț plăcut de ușurare, pe care nu-l gustase încă. Și ferestrele luminau de sărbătoare, pe când departe, într'o odăță intunecată, cei doi bătrâni, stăpâni caselor luminate, se svârcoleau în paturile reci, neputând adormi.

Era întâiul ajun când s'au culcat odată cu găinile.

I. Agârbiceanu.

Mi-a bătut un moș la poartă...

Mi-a bătut un moș la poartă,
Biet jăran cu fundra sură,
Îl lătrau de parte cainii
Când să-mi vie 'n bătătură.

Cu sfiala lui senină
Mi-a trecut cucernic pragul,
Ca un sol din altă lume,
Zâmbitor venea moșneagul...

Câte nu ne povestirăm
Stând alătura la masă?...
Sfânta mea copilărie
Mi-a venit cu el în casă...

Rând pe rând îmi înviară
Năzuințe frânte 'n două,
Dela satul de sub munte
Până 'n lumea astă nouă.

Murmură încet în barbă,
Se trudează să mă 'nțeleagă,
Stă pe gânduri dus bătrânu
Când i-am spus povestea 'ntreagă...

Mi-a plecat cu ochii umizi
De amara 'nvățătură:
— N'o mai spune nimănuia,
Biet moșneag cu fundra sură!...

Octavian Goga.

Ești singură...

Ești singură astăzi, tu inima mea,
Biserică veche 'n ruină,
Sub bolta ta sfântă 'negrată de vremi
Azi nici un drumeț nu se 'nchină...

Ești singură astăzi... Părejii-s bătrâni,
Nu-i cântec în stranele mute,
Icoanele-s șterse și nimenea nu-i
Altarul uitat să-l sărute.

Prin neguri arare s'abat amintiri
Lăcașul pierdut să și-l vadă,
Și fâlfăie tainic din aripă lor,
Ca groaznice paseri de pradă...

Ducându-și pierzarea, trec vifore 'n drum,
Te zbuciumă 'n goană păgână,
— Și tu ceri zădarnic un fulger răzlef
Să-ji năruie bolta bătrâna.

Octavian Goga.

N'a fost întâmplare.

Femeea avea o înfățișare cuviincioasă și curată. Era de un blond spălăcit, care te lăsa nedumerit dacă-i unguroaică sau slovacă. O fi fost poate trecută de patruzeci de ani, dar judecând după creștii și îndurerarea ei de pe față, înțelegeai că trebuie să fi suferit, mult în viață. — Venise la mine ca să intre slujnică.

Ne-am învoit lesne din preț, pe când omul care mi-o adusese, se întreceau în laude:

„E harnică și supusă, se pricepe la toate și nu-i risipitoare, — o cunosc de când...“

Eu nu ascultam ce-mi îndrugă el, căci știam cât îi prețuiește vorba, după alte lăudate de-ale lui, — urmăream însă cu interes strâmtarea și neliniștea, care stăpâneau pe străina adusă. S-ar fi părut că o umilește și o rușinează toată această expunere, — și-acum nu știa cum să scape și să se dosească de privirile și cercetările noastre. Toată mântuirea o găsise într'un capăt de șorț, pe care-l sucia și-l tragea, rămânând într'una cu ochii în jos.

Văzând-o atât de stingherită, dău să schimb vorba:

„Ai și bărbat?

— Am bărbat cu cununie...“

Omul o ia repede înainte, crezând că răspunsul femeii nu mi-ar fi venit bine.

„Cu-atât mai bine, domnule, — că pe cele nemăritate nu le mai poți țineă nopțile pe-a casă, sau îți umple bucătăria cu soldați.“

I-am dat o odă, pentru ea și bărbat, cu

ieșirea prin curte, și chiar din ziua aceea și-a început treaba.

Pe servitoare o chemă Anica, cu un pronume unguresc. Era foarte harnică și prevăzătoare, aşa că nu mai era nevoie de nici o poruncă, ca să preîntâmpine totul. Pe bărbatu-său nu l-am văzut niciodată, căci plecă dimineața în zori și venea noaptea târziu. Nu facea nici un sgomot, vorbeau în șoapte și nu cereau niciodată nimic. Oamenii aceștia munciau ca niște mașini, fără popas, fără vuet, de par că s-ar fi mișcat pe sub pământ.

Imi aduceau aminte, ca de-un vis urât, de celealte slujnici cu bărbat, care o țineau într'o batae și-o beție, care mă furau și mă punea veșnic pe drum ca să le schimb.

Perechea aceasta de oameni devenise pentru mine o adeverărată taină.

In căutarea unei dumeriri, mă gândiam că ei, fiind străini într'o parte a țării unde nu veniau în legătură cu de-al lor, se izolau — singuratici și bănuitori, împlinindu-și datoria, ca să nu supere pe nimeni. S-ar fi zis, că ei ocrotesc mândria neamului lor, în toată grija care o pun, ca să nu fie dojeniți și neluați în seamă.

Am aflat mai târziu că bărbatul slujnicei mele lucrează ziua la depozitul de mașini al gării.

Anica noastră, cuviincioasă și harnică, cu față spălăcită și boțită, se învârtă prin casă

tot în spor și 'n grija și treceă prin treburi, de nu băgai de seamă, când le puneă la cale.

Niciodată nu ridică ochii din lucrul ei și nu i-ai fi ghicit gândurile triste, decât din pripa și devotamentul pe care le puneă în muncă, ca într-o ușurare de energie priso-selnică. O singură îndrăsneală avea și ea. Imi iubiă foarte mult copilașul. Nu-l putea auzi scâncind, să nu tresără. Când plângăea copilul, alergă din mijlocul treburilor:

„Săracul mititichi!...“

Anica ajunse spaimă doicei. Nu mai putea rămâneacă acum copilul în scutece ude, sau neschimbă de cămeșuțe. —

„Asta mititichi este, nu știe se cerut...“

Vai de-un guturai, sau de-o schimbare în sănătatea copilului. Intorceă scutecele și le priveă în zare, la tot schimbătul, ca o mamă neînduplecată.

Intr-o zi, auzind dela bucătărie cum plâng copilul sus și fiind ținută acolo de laptele care sta gata să fiarbă, am găsit-o plângând, de-i sfârâiau lacrimile căzute pe plita fierbinte.

„Ce ai, Anico?

— Doica, dracu este... el lasă pe mititichi să plângi... —

— Ei și tu... aşa-s copii... plânsul e vorba lor... —

— Când n'ai nimica, copilul tace... —

— Chiar nimica, n'o fi având el, dar... —

— Doica n'are de făcut nimica altul...“

Indărătnicia și grija cu care urmăreă copilul nu erau o stare naturală la femeea aceasta cinstită și harnică, căci prea tare tresăreă ca speriată, prea o tăiau lacrimile deodată; — eră o duioșie și-o emoție, ca de pe urma unui sdruncin mai profund și mai dedemult. —

Intr-o după amiază de vară, când mă întorc acasă, găsesc pe Anica sus, lângă leagănul băiatului. Doica durmea alătorea, pe dușa-me. Cum mă ridicasem ușor pe scări, nu simțise nimeni venirea mea, aşa c'am putut vedea cum slujnica mișcă încet leagănul și cântă încet prin lacrimi un cântec străin.

Intâmplarea aceasta m'a înduioșat până la milă.

„Anico, vino la mine în birou...“

Am avut deodată tresărirea de solemnitate

a unui duhovnic, care să stea pe scaun.

„Stai coleă pe scaun.

— Eu stai în picioare, ca dinaintea stăpânului...“

Aceiași ochi plecați și chinuire a colțului de șorț.

„Anico, spune-mi și mie, de ce sunteți voi aşa de mohorîți și tu și bărbatu-tău?“

— Dacă suntem străini!

— Anico, voi ați avut copii?“

Femeia își duce șorțul la ochi, cercând să-și înăbușe suspinul plânsului.

„Căți copii ați avut, Anico?“

— Patru... —

— Și nu mai trăiește nici unul? —

— Nici... —

— Au murit toți? —

— Intr'o... săptămână, toți... —

— Și erau mari? —

— Cel mai mic eră dat la școală. —

— Și cel mai mare? —

— Fata eră logodită... —

— Și de ce au murit?“

Femeia ajunsă de durere scoate un strigăt sfâșiat și, scăpând șorțul, se lăsă cu mâinile pe genunchi, ca în fața unei prăpastii, aprinzându-și ochii și țipând ca în pragul ne buniei:

„Mi i-a luat pe toți, mi i-a luat pe toți...“

Am aflat mai pe urmă că ea venise de fată în țară, adusă de-o cocoană mare, ca servitoare. Acolo, la moșia stăpână-sa, eră un rotar ungur, Haralambie Ziga, flăcău pri-pășit din toată lumea.

S'au cunoscut cei doi străini, s'au iubit și la urmă s'au însurat. — Ungurul a ajuns lemnarul satului, iar Anica gospodină la casa ei. Au trăit ei acolo, harnici și cuminți, mun- cind și adunând, în dragostea țăranilor, cari îi găsiau de treabă, și în bucuria copiilor lor, cari veniau unul după altul, întrecându-se din crescut. — Din copii, au mai murit de mici, că fiecare frebue să plătească și darea asta pământului, dar le-au rămas, la urmă, patru buni voinicei, aleși din toți cei zece născuți, și-acum înfloriau și se măriau ca semicerii dintr-o pădure tăiată. Fata eră cea mai mare și băieții veniau trei, unul după altul.

Intr'o primăvară, cam pe după Florii, dă o boliște în sat și, până la Înălțare, seceră în copii ca în holda coaptă.

Anicăi i-au murit toți copiii într'o săptămână.

Acum înțelegeam bine muștenia și doliul celor doi străimi. Singura lor mânătire eră numai munca și înfrâncarea. Urmăriam pe Anica, în tot eroismul ei de toate zilele, ca pe o martiră a fatalității. Zădarnic mă încercam să întâlnesc odată și pe bărbatu-său. Aș fi fost curios să-l găsesc în drum, aşa ca din întâmplare, și să-i văd înfățișarea și mișcările. Omul acesta însă treceă ca o umbră ascunsă, ferindu-se ca un vinovat, silnic par că de a mai fi compătimit și urmărit. —

Intr'o zi, Anica era mai tristă ca oricând. Mi se pare c'a făcut și niște stângăcii la masă, de chiar i-am zis odată:

„Unde ți-i mintea, Anico?“

A doua zi a fost tot aşa uluită; pe seară se vedea plânsă de tot și ruinată la față ca o desgropată.

„Ce ai tu, Anico, — ție nu ți-i bine...“

— N'ai venit bărbatul acasă, de ieri dimineață...

— Ei, și ce-i cu asta? — s'o fi dus pe vr'o mașină la o stațiune apropiată.

— Da, se poate asta?

— Cum nu, foarte lesne.

— Dacă n'ai știut!...“

Pe mine m'a străbătut, ca într'o presimțire, un gând rău. —

„Mai știi, soartea omului?“

Și mi-a părut bine deocamdată că potolisești neastămpărul femeiei, c'o vorbă nimerită, găsită la întâmplare.

Când să iasă pe ușă, o văd că stă la gănduri un moment și, întorcându-se cu față luminată, — nu știi dacă de bucurie, sau de plâns, — îngâna nehotărît:

„La pustia și cu oamenii de pe aici, unii vorbiau de dimineață, chiar sub geamul meu, că a tăiat trenul pe un străin în dreptul depozitului de mașini...“

— Ei și tu, ai găsit-o...“

Și m'am prefăcut că râd, — dar presimțirea mea îmi întunecă sufletul tot mai mult.

„Oameni răi și-al dracului, știau pe semne că bărbatul meu e la lucru...“

Femei din Poiana, cu copii în brațe.

— Așa-i lumea, las-o.“

Am rămas ca trăsnit pe urma ușei închise de Anica.

„Ce ar fi dacă...“

Și oprindu-mă din bănueli, mă duc la birou și scriu un bilet unui impiegat dela gară, pe care-l cunoșteam, rugându-l să-mi comunice numele mortului călcăt ieri de tren.

Intr'o jumătate de cias servitorul mi-a adus răspunsul.

Am deschis biletul cu emoția și grija unei vești care mă tulbură mai de dinainte:

... „Mortul este un oarecare Haralambie Ziga, lucrător, cu domiciliu necunoscut, trimis, după ordinul parchetului, la morgă“...

Literile îmi intrau în ochi ca niște suliți jucate în privirile mele, iar povara fatalității par că apăsa acum pe umerii mei, ca o amenințare care urmărește pe toți muritorii.

In seara aceea n'am spus nimic Anicăi. A doua zi m'am dus la morgă ca să mă încredințez cu ochii mei de adevăr. Pe masa mortuară am văzut un cadavru făcut grămadă. Oasele rupte îi ieșau prin hainele desprinse ca niște bețe însângerate. M'am învărtit să-i văd față măcar, ca să știu cum era oaspetele acela tainic al casei mele, dar capul era strivit cu totul și, cum era ascuns aşa în gulerul ridicat, se părea că se ferește și-acum să nu-l vadă lumea și să nu-i bănuiască nenorocirile.

Când m'am întors acasă, Anica își făcea de scuturat peafără, ca să-mi pândească înțoarcerea. Din casă îi spuse că m'am dus de dimineață să întreb la gară de bărbatu-său,

Pe fața femeii eră aceeaș lumină și scânteiere, pe care nu știai s'o ghicești dacă-i bucurie, ori flacără nebuniei.

Am luat-o cu vorba și cu sfaturile, până i-am spus adevărul. Când a înțeles totul, a țipat odată ca înjunghiată și a început a se bate cu pumnii în cap, pentru ca îndată să se opreasă brusc, speriată, ca împietrită,

„Lasă, Anico, D-zeu are grija de toți, — ia o întâmplare...“

Pe față ei am surprins o încrucișare stranie de lumini...

„Eră prea necăjit săracul, n'a fost întâmplare... Dar să-mi fi spus și mie, să nu mălase singură...“

Și femeia a început a se bate iar cu pumnii în cap și-a se boci cu țipete sălbaticе.

Ioan Adam.

Solii.

*Se 'ntorc acum. Ei sunt aproape,
Copiii veșnicului dor,
Atâtea văi, atâtea dealuri
Au străbătut în mersul lor.*

*Se 'ntorc. Ca paseri obosite
Sfioși mi se opresc în prag,
Cu ochii stinși, cu ochii umezi, —
Le-a rupt furtuna albul steag.*

*Și nu 'ndräznesc să-mi intre 'n casă,
Se tem că vestea lor mă doare. —
Un nor priveag spre miaza-noapte
O clipă s'a oprit sub soare.*

*Și nu 'ndräznesc să spun o vorbă
Dar înțeleg atât de bine,
Că și acum, ca totdeauna,
Norocul a fugit de mine.*

*Și iar vă pregătiți de cale,
Soli dragi, voi visurile mele?
Altarul rugei voastre blânde
Fu pizmuit de cer și stele.*

*Și iar porniți, când știți prea bine
Că triste zodii vă supun...
Și 'n minte mi-a venit povestea
Copilului de crăi nebun.*

I. U. Soricu.

Strofe de amurg.

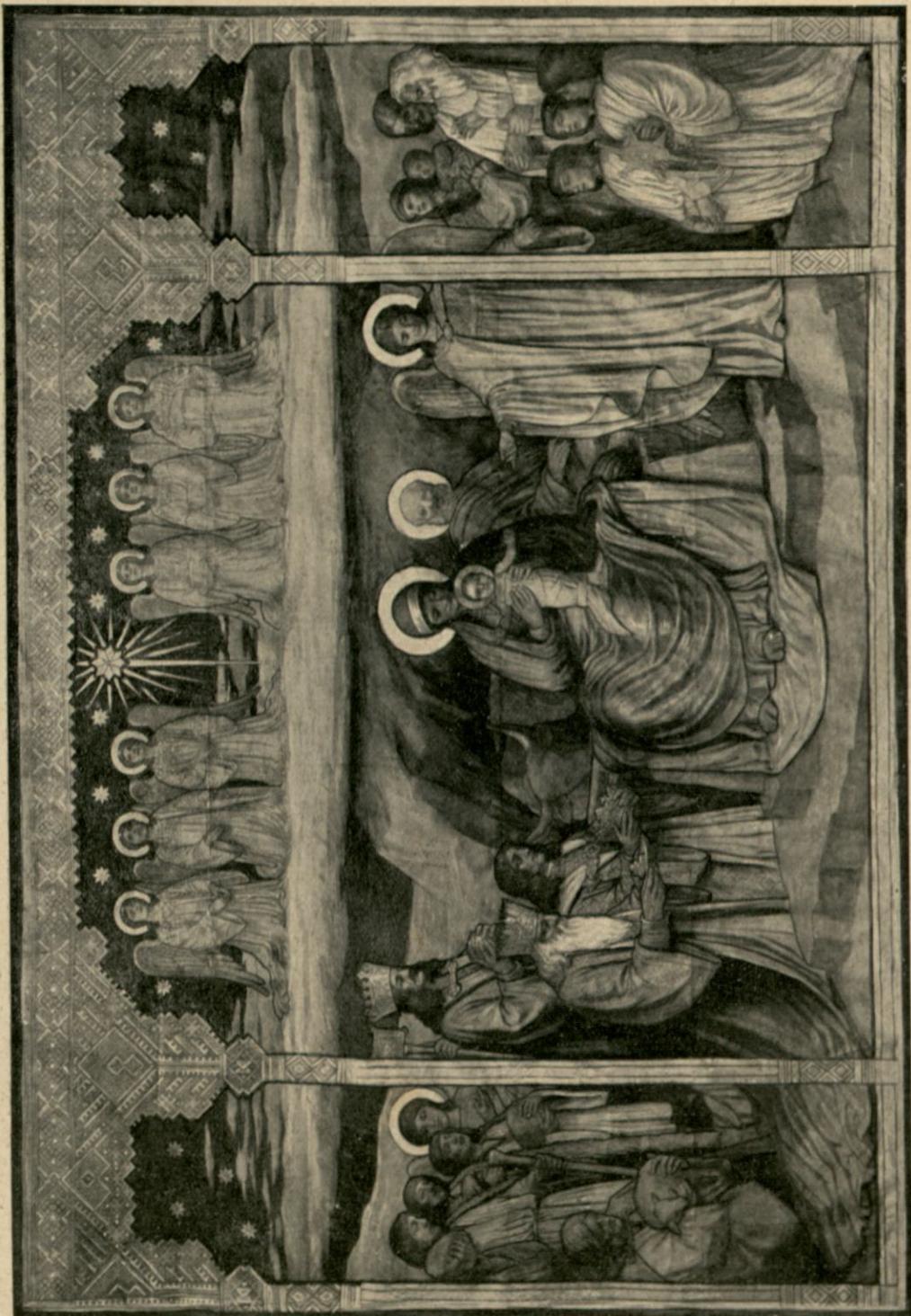
*Cântă paseri în frunziș,
Cântă 'n asfințit de soare;
Vino, vino 'n aluniș
Să culegem scumpă floare;*

*Floarea dragostei dintâi,
Care fură 'n seri senine
Șuerul dela flăcăi
Să mi-l duce unde-i bine;*

*Floarea dorului priveag,
Minunata, tristă floare,
Care face și mai drag
Ce ți-i drag și ce te doare.*

*Cântă paseri în făget;
Vino, vino, mai aproape...
Ce vrea ochiul tău săret?...
— Floarea, floarea-i supt pleoape.*

G. Rotică.

O. Smigelschi: Nașterea Domnului (carton).

Corespondență din București.

„Mărul“. — **„Ultimul văstar“.** — Ion Dragoslav. — Izabela Sadoveanu-Evan.

„Mărul“, o dramă în două acte și întâia încercare dramatică a autorului, are calități și defecte. Calitățile le va însemna omul obiectiv care este subsemnatul, defectele un prieten care nu poate să fie rău înțeles.

Să incep cu o banalitate: În drama care nu voiește să rămâne tipărită și să fie numai cetea de un număr oarecare de contemporani, ci să se desfășoare pe scenă — pe întâia scenă a unui neam — suntem deprinși să căutăm mărimi necontestabile. Altfel ne

care-i tatăl lor, care a fost tatăl lor. Acum Ghimpea este numai un bețiv ce se adăpostește în această casă și fură din ea până și icoanele, pe care le vinde la cârciumă. Marcu Ghimpea a fost profesor, ne spun copiii lui; dar nimic, absolut nimic nu aduce aminte de ce este un profesor, un om. Alcoolul a făcut din creerul său o *tabula rasa*: Ghimpea este un animal monoton. Monotonia aceasta este regretabilă. Din două puncte de vedere: din al impresiei generale a piesei și din al concluziei pe care o poți face, pornind dela acest fel de caractere, relativ la producția autorului: Vede el aşa, schematic, siluetând, monoton? Ii lipsesc mici lumini care pot licări și 'n umbre? Nu-l spătesc figurile în care se intrunesc trăsături la aparență opuse și, totuș, atât de intim legate sufletește? Bețivii în artă trebuie să fie aidoma cu cei din spelunci murdare?

Când văz pe Petru, un idealist, un Tânăr care vrea să lupte „pentru toți“, încercând să-l întoarcă pe Marcu Ghimpea înapoi de pe calea pierzării, il pricep la început, dar mai târziu, după câteva zile, nu-l mai înțeleg. Așa cum l-a creat autorul pe Marcu, Petru trebuia să înțeleagă că este înzadar, trebuia să înțeleagă foarte repede, ca de pildă Lucian.

Petru este caracterul opus tatălui, pe care el îl simte ca pe un sugrumător al oricărei vieți ce trăiesc în apropierea lui. Petru venise să lupte, se simță energetic, îl călăuză o idee mare; acum, aici, idea se fragmentează, mușchii se moleșesc; el se simte paralizat. În el este o lipsă de curaj, din cauza lui, din cauza rușinei în care-l învăluie el, tatăl. Petru vrea o viață mare, dar Marcu îl silește să revină zilnic la mizeriile celei reale și triste. El simte cum cercuri de fier se strâng pe gândurile și voințele sale. Această atmosferă sentimentală o acceptăm. E reală. Dar cum răsare din ea gândul teribil, ce-l scutură și pe Petru din creștet până în tălpi, gândul de a-l stârpi pe tatăl său, cum stăpânirea acestui gând crește —, nu se vede destul de clar, destul de motivat.

Marcu Ghimpea va muri ca din întâmplare: într-o grădină, supt un măr pe care-l pradă și pe care Lu-

Fete din Poiana.

întrebă: la ce atâtă oboseală de-a învăță un text și a-l întrupă în roluri; altfel, la ce venirea aceasta festivă la teatru; la ce, altfel, pierdere de timp a atâtior spectatori? Teatrul este pretențios. De aceea el este o primejdie pentru ceice încep și un izvor de faimă și multămire pentru ceice l-au cucerit.

Il vă cuceră și dl Zaharia Bârsanu? Nu știu; dar văz că începutul nu i-a fost primejduit. Piesa a fost ascultată cu liniște și atenție; autorul a fost chemat; au fost aplauze; merse dar; a mers, pentrucă eră un început. Primirea aceasta obligă.

Cortina s'a ridicat.

Văz curtea unei case ardelenești, cu niște arbori... cam de panoramă, supt care bâtrânumul preot Miron va învăță, la o masă, pe micul Titu cine este Ștefan, Mihai și Tepeș; supt care Magdalena va ceti lui Petru versuri din Ovid, spunând că răul trebuie — și ei suferă de un mare rău ce-ar trebui — tăiat cu fierul; supt a căror fâșuire de toamnă fetița aceasta va ciripi un duet amoros cu Lucian, unicul străin care mai intră în casa Anei Ghimpea și-a celor trei copii ai ei.

Casa este a lor, nu și a lui Marcu Ghimpea,

cian și-l va apără într'o noapte cu arma încărcată. Va muri un hoț, dar și altceva...

Eu văzări zăresc o teză în drama aceasta, o teză aspră și greu de susținut: Dacă tatăl tău te supără, dă-l la o parte, lasă-l să moară, trimite-l la moarte. Teza se poate primi: Cine nu ține cu Lear care cere pieirea fiicelor sale? Cine n'ar țineă cu un fiu, dacă poetul ar demonstra că mijloacele lui poetice că el trebuie să dorească pieirea tatălui? Dar aici, în „Mărul”, mijloacele nu sunt suficiente. Teza rămâne o îndrăzneală, pentru care nu intervine ca motivare nici o acțiune mare, nici un vârtej de patimi. Un Marcu gânditor încă, primejdios prin inteligența sa, voitor de râu cu chibzuială etc. ar fi putut provoca acel vârtej; monoton cum este, el nu poate provoca decât o luptă în sine, în Petru, o luptă care ține mai multe luni, deși Lucian oferă o soluție de bun simț: simpla internare a bătrînului... Un omor, unde atâtă ajunge, la ce un omor? Ca să se demonstreze teza: Omoară-l, scoate-ji ochiul dacă el te supără.

Lucian este un răpaos între acești oameni sentimentali, ce-și suferă sentimentele ca o fatalitate. Este un Tânăr verde, care știe trăi. El iubește tinerește, greșește tinerește, și tot atât de tinerește se va grăbi să acopere greșala: mâine el va cere mâna Magdalenei, poimâne va internă pe socrul său și va liniști casa, familia. Pe un astfel de Tânăr Magdalena nu ar avea nevoie să mai roage să o „salveze”: aceasta o știe el mai de mult decât ea.

Eu aş fi renunțat deci la cauza pentru care ea „trebuie” să-l roage să o salveze, pentru că este o inutilitate, al cărei scop și rost nu-l pricpe. De-ar fi numai o inutilitate! Dar este și o neplăcere: Marcu moare de glonțul lui Lucian; Lucian o cere pe Magdalena de soție, a doua zi; eu, spectator cu fantasia pusă acum în mișcare, nu-mi pot încheia aici socoteala mea; eu gădesc, că acești oameni nu vor face „nuntă lângă un mormânt abia închis și se poate deci ca Magdalena să nască un copil nelegitim... La ce acest amânunt grav, desmințit atât de tot felul cum se infățișează ea, la ce o inutilitate atât de su-părătoare?

Încercarea domnului Z. Bârsanu este scrisă cu gândul de a da un fragment de viață ardelenescă văzută de ochii unui realist. Realistul este însă mai puțin analitic decât ar fi bine — pentru operă — să fie: De unde vin acești oameni? Ce-i-a făcut cum sunt? Eu cer un răspuns. Firește, nu unul teoretic, ci prins în amănunte, în aluzii, în amintiri cât de fugitive, care să-mi permită să înțeleagă ce trebuie înțeles în sensul voit de autor. Autorul are doar intenția să-i vedem caracterele aşa cum le-a văzut el însuși; atunci avem

dreptul să-i cerem să ne săilească și înțelege, să aibă la indemâna mijloacele de-a ne săli. Eu n'am simțit această plăcută sclavie ce-o impun operele de artă gândite în adâncime și în perspective deslușite.

„Mărul” este numai o promisiune, dar una la care ținem.

*

„Ultimul vlăstar” al d-lui N. Pandelea — despre care s'a mai scris în „Luceafărul” — are o calitate fericită; are mers sau, mai bine, marș dramatic. Evenimentele sunt condensate în timp; într'un timp scurt se petrec multe fapte hotărtoare, care excită interesul. Mie mi s'a părut că pauza între actul II și III este prea mare; interesul meu ceră continuarea...

Moșnegi, peste 80 de ani, din Poiana.

Axente Șoiman, a cărui psihologie a părut unora cu neputință, este psihologică o realitate. Aceasta o văd cei care cunosc pe bătrâni, cei care știu că ei nu sunt numai înțelepți, ci și capricioși, bolnavi, înguști. Pe unde urcă astăzi fiul său Augustin, a urcat odată și Axente, dar astăzi urcușul acela își pare bătrânlui nebunie, azi alte simțiri îl fac să vază altfel. El este un amestec de virtuți vechi și capriții bătrânești. Mintea lui nu mai prevede și din situație în situație el înaintează logic, în necunoscutul la care nu se gândește și care este tot mai trist. Spaimă-crește, prevederea se impunează și drama crește normal din aceste premise puse odată și lăsate să nască succesiv tot iadul ce-l pot naște. Nu; Șoiman este cu putință și eu laud pe autorul Tânăr care debutează cu un caracter de bătrân greu de zugrăvit. Nottara a creat apoi un Axente, decât care autorul nu-și putea dori altul mai bun.

Sigur este însă și faptul că autorului îi scapă uneori din mâni caracterele cu care știe bine ce face. Scăpare scurte, supărări ce trec iute și se uită repede; mici contraziceri între ce fac și sunt Moșii săi; scu-

fundări intermitente, după care urmează izbucniri abia bănuite: urmând linia mare a caracterelor și acțiunilor, se lasă în părăsire unele amănunte, pe care le-am dori altfel. Când textul va fi tipărit, vom putea reveni cu pilde.

Acum mă opresc aici și fac o propunere: „Ultimul vlăstar“ ar trebui dat de mai multe ori, Duminica, în fața tinerimei, la a cărei educație poate contribui mult: Tinerimea s-ar împăca mai ușor și cu fondul mitic pe care este pus Axente care vorbește de strămoși voivozi, lângă care noi putem pune numai un semn!*

Dominul Ion Dragoslav este un caz controversat. Controversa o susțin amicii săi literari — aici, dacă scrii la o revistă, ești „amic“ dator să recomanzi posteritatea geniul colaboratorilor; o susține însuș dI Dragoslav, într-o schiță autobiografică-poetică în care „Sămănătoriștii“ sunt zugrăviți ca oameni foarte neincreditori (adecă: nepricuți), cari nu au înțeles că dI Dragoslav derivă din... Creangă (poate)...

Cazul merită o notiță, mai ales acum, când ea se poate sprijini pe un volum apărut în editura „Minervei“: *La han la trei ulcele* (Prețul: Lei 1.50).

Sunt șaisprezece povestiri, cari se pot ceta într'o după amiază, pentruca seara să știi cu siguranță că a doua zi nu mai ai nici un motiv să te interesezi prea mult de cazul dlui Dragoslav.

Fiindcă autorul este povestitor, să vă spun despre ce povestește: 1. *La han la trei ulcele*, o povestire reușită: Un călător este primit cu greutate la han, unde rămâne patru zile, cât ține ploaia, și face dragoste caldă cu hangioaică. 2. *Cu plugușorul*: Un mititel sfios și fricos urează cum poate și fuge când mătușă-sa ieșe să-i dea colaci. 3. *Sfântul*: Tânărul se lapădă de rachiu și se apucă iar de băut, după ce sfântul antialcoolist a fost dus în cătane. 4. *Slujbaș*: Ionică Sumănaru se face scriitor la subprefectură, dar, scăzându-i-se leafa la 11 franci, pleacă. 5. *Ca să-mi deie și o cafea* — a doua povestire, care m'a făcut să-mi zic: trebuie să citesc până la capăt, poate că, după alte patru, voi găsi că a zecea este tot vrednică, ca aceasta — *Ca să-mi deie și o cafea* spune cum un lucrător sărac fură cei din urmă doi franci ai unui binefăcător sărac, care doarme o noapte la el; îi fură ca să-i poată face o cafea, dimineața: „Săracii oameni, ca să-mi dea și o cafea, au făcut și ei ce s'au priceput“. Vorbă-cu multă milă și înțeles. 6. *Păștele copilăriei*. Zic și eu cu autorul: „Nu le mai spun, căci toți ați fost copii ca mine și le știți“, dar autorul le spune, totuș. 7. *O noapte la un prieten*: Cum eroul doarme în patul unui bățiv, cu nevasta la mijloc și cum nu se poate altfel. 8. *Inghețata*: Niște copii mânâncă inghețată într'o cofetărie. 9. *Creștin bun*: Grigore al Pascului pleacă să vânză o găină prință de nevastă-sa dintr'ale vecinei. 10. *Călărașul*: Nicolae pleacă pe vreme rea unde ar trebui să meargă fricosul Șmil. 11. *Vacanța*: Copiii în vacanță, imitând comediiile dela panoramă și împărțirea premiilor. 12. *O spaimă*: Lui Ilie, care merge pe vreme rea la oraș, să aducă de grabă un doctor, i se năzare că aude și vede pe dracul. 13. *Cum am venit pe lume*: Nașterea unui copil înainte de vreme (șăptiliciu). 14. *Sticla cu*

vin: Speranță că numărul 10 mă va recrea de această infinită mulțime de observări mărunte, de pure observări, să a implinit abia acum; în *Sticla cu vin* pălpăie iarăș o psihologie oarecare. 15. *O pățanie neuțăță*: Un liceist obraznic este bătut cu un papuc de o cocoană pe a cărei fată o urmărise până în casă. 16. *In sfârșit!* *Un om practic*: Matache Velciu, care caută un ciobătan, găsește un „avocat“ pentru Sofița sa, care-i merită, fiindcă a) este frumoasă, b) are avere și c) a prins să-l iubească.

Aceasta-i lumea dlui Dragoslav: un microcosm de naivi, umiliți, vițioși sau nevoiași, pe care autorul l-a studiat — nu s'ar putea zice cu interes, ar fi prea puțin, ci cu dragoste și milă.

Decât, ce-mi este mie lumea aceasta? Până unde crede autorul că poate să ceară și cetitorului său cel puțin interes? Oricât de bine ar povesti — și Dragoslav a re darul povestirii — eu mă întreb mirat, nu surprins plăcut ca de o descooperire, ci mirat: La ce aceste multe nimicuri, adunate de-o observare fără indoeală ageră, dar ageră în limite strămte? Dragoslav vede bine, dar rar pătrunde dincolo de formele externe, la suflet. Vede bine, iar uneori se uită și la ce omul este deprins să întoarcă ochii...

Probe.

Cum s'a născut povestitorul (p. 187):

„Mama cum o văză (pe moașa), zimbi la ea și par că se mai ușură; iar când fă aproape de pat, o trase de mâncă și aşa se opintă și-i cărpi un pumn în spate, că se îndoiește și moașa la mijloc, și mama scăpă de necaz.

„Ua! ua!“; atâtă făcui și par că aș fi și murit“.

„Tata incepă să joace de bucurie, dar băiatul numai de șapte luni, mic, slab de tot și fără unghii“. Etc. etc.

Din „adâncimile“ vieții dela țară (p. 131):

„Într'adevăr, în săptămâna mare, cine-ți mânâncă carne la țară? De rușine nici cel mai hulitor om de Dumnezeu n'o face, sau, de-și dă în petec, de rușine, n'o spune la nimeni“.

Sau, chiar (p. 144):

„Să cum să nu se lase ger, dacă eră senin? Niciodată nu-i frig tare, decât când e cerul șters de nori“.

Banalitățile de felul acestora sunt numeroase. Ele sunt culese într'o viață modestă, de un spirit timid, pe care sfiala firească l-a gonit din lumea unde faptele sunt mai îndrăznețe și caracterele mai individuale, mai interesante, mai energice. Rămânând printre cei mici, autorul a găsit câteva momente, care i-au putut da două-trei povestiri mai înălțate, dintre care cea mai originală este *Ca să-mi deie și o cafea*.

Altfel, autorul are o limbă frumoasă, din care aș elimina numai câteva trivialități.

* * *

Doamna Sadoveanu-Evan? Da și nu; vino 'ncoace, du-te 'ncolo; și aşa, și mai altfel. Și totuș, este o notă, al cărei sunet merită să fie semnalat.*)

*) Izabela Sadoveanu, *Impresii Literare*, Mînerva. București, 1908, volum care nu ni s'a trimis.

Red.

A venit ca studentă „naivă” la București (p. 262), unde a găsit un cerc literar din care făceau parte — pe-atunci studenți — Ioan Al. Brătescu-Voinești și Dr. G. Proca (O. Carp); a fost o adoratoare a scriitoarei Sofia Nădejde, în care astăzi nu mai găsește o artistă, ci numai o scriitoare moralizătoare.

Azi, o fire doritoare de bine și de lupte. O fire cam sgomotoasă, războinică; și când nu-i de nevoie, sau este chiar primejdios, deoarece sgomotul îl face cătăodată cu vorbe care nu prea sunt orășenești.*

Evan scrie „impresei”, dar se simte între „colegii săi de critică, în meseria lor” (p. 152), un coleg cu aspirația de-a înrăuri și publicul și pe autorul pe care i-l înfățișază.

Să fim serioși, aşadar.

Oricât de numeroase ar fi vorbele de prisos care se găsesc în acest volum, ele nu mă impiedecă să recunoasc că autoarea are un punct de vedere pe care nu-l părăsește, o măsură pe care n-o pierde niciodată. Doamna Sadoveanu-Evan are o filozofie, deși este femeie. Să filozofia aceasta, poate mai mult simțită decât gândită, îi conduce critica *ab ovo usque ad malum*. Este tare 'n filozofia sa, ca papa în infalibilitatea sa; și iudecă, și iudecă.

„Rațiunea e roaba stării sentimentale a momentului, ea e îndreptățirea, justificarea acestei stări. Ceea-ce la un moment dat ne pare adevărul clar și nefindoios, poate fi adeseori un miraj, izvorit fără stirea și voia noastră, din simțiri și patimi ce se frământă în întunericul inconștientului. Adevărul deci, mai ales (!G. B. D.) în ceea-ce privește lumea lăuntrică, e în simțire, nu e în rațiune...“ (p. 10.)

Deci: primatul simțirii!

Să-i respectăm filozofia fără a ne-o însuși și să constatăm că, pornind de-aici, doamna I. S. E. caută în autorii cu cari se ocupă: 1. ce simt, cum simt și 2. cum se potrivesc simțirile lor cu ale d-sale, care-i par (ca ori-cărei femei) totdeauna prețioase.

Consecvență cu ce înima-i spune, doamna stabilește, când vorbește despre gingeșa Elena Farago, principiu său critic:

„Când viersul trezește ecouri îndepărtate, vibrări adânci și întinse, ce ridică o lume de gândiri și de simțiri adormite acolo în taina adâncurilor noastre, toate sufletele în stare de a resimți frumosul, răspund și — nu e nevoie de alt criteriu mai sigur pentru a aprecia valoarea poeziei.“

Criticul este atât de convins de puterea „inconștientului” și „adâncurilor noastre”, încât declară războiu formelor logice și normative în estetică ca și în știință cea mai rece (p. 165):

„La noi, în critică și recenzii, nu se poate vorbi de artiști și literați, fără a se face comparații și clasificații. Socot că felul acesta de a aprecia valoarea artiștilor e superficial, de cele mai multeori falș.“

* Negustori de vorbe, ce precupește gloria talentelor; pleavă și plevușă; etc.

Cum nu! Simțim doar atât de diferit încât comparația nici nu-i cu puțință! Si dacă nu compari, ce să mai clasifici? Curajul lui Evan îmi place, dar rodul acestui curaj este o greșală teoretică, care nu se poate admite.

Primatul simțirii: acesta este aşadar cheia înțelgerii acestei scriitoare, pentru al cărei fel de-a fi alții n-au avut nici linistea contemplării mele, nici crujarea ce-o merită ori-când logica sentimentală a unei femei culte. Vezi d. e. ce a scris V. Cioflec în revista lui I. Chendi: Oo!

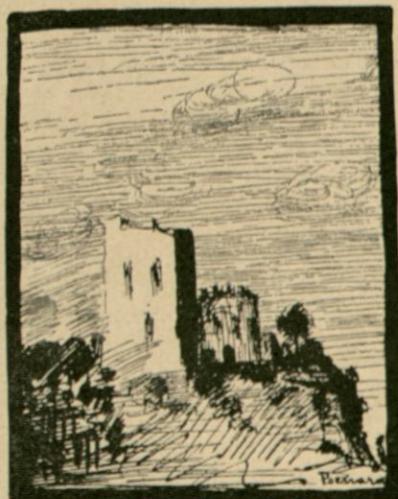
Aș putea și eu să analizez aici cum se reflectă simțirea autorului în felul cum simte el pe poeții ce-i analizează; aș putea să-i cercetez unele (mici) contrazicieri; aș putea să zâmbesc chiar de către un rar (foarte rar) galimatias stilistic; dar, la ce? Volumul nu merită astfel de atitudini frivole. El se ocupă, simpatic și propagator de adorare, cu O. Carp, Sadoveanu, Gorun, Anghel, Iosif, Goga, Sandu-Aldea, Farago, Brătescu-Voinești; explică simțirea din ei; găsește de mai multeori judecăși drepte (formulate cam prolix); caută în toți o linie în care să-i aşeze: reflexul vieții naționale în opera lor; îi servește, fără a se servi pe sine, cu devotament. La ce deci măruntele răutăți?

Aș dori ca și autoarea să-și însușească acest bun obiceiu al disprețului pentru răutățile mărunte, care-i desfigurează unele pagini.

Cum veți cetați deci pe dna I. S. Evan? Ca mine: urmărind ecoul pe care literatura noastră modernă îl produce în sufletele femeilor din straturile culte!

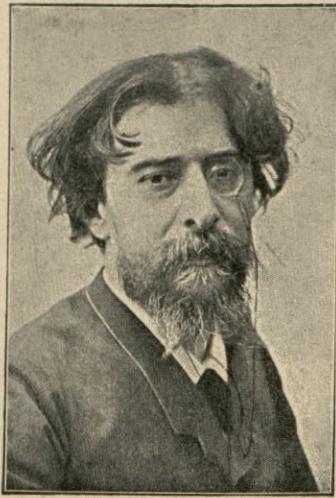
NB. În cor. trecută să se cetească amplitudine în loc de aptitudine. **G. Bogdan-Duică.**

P. S. Autorii români din regat, cari doresc să fie apreciați și în rubrica coreresp. din Buc., sunt rugați a trimite dlui G. Bogdan-Duică (București, str. Știrbei-Vodă 202) câte un exemplar din lucrările lor.

Pagini străine.

Alphonse Daudet.

Alphonse Daudet e unul dintre cei mai însemnați romancieri francezi din jumătatea a doua a veacului trecut. S'a născut la Nîmes, la 13 Mai 1840, a murit în Paris, la 16 Decembrie 1897. Anii lui din tinerețe sunt tot atâtia ani de sărăcie și suferințe, de cari îl scapă ducele de Morny, luându-l ca secretar și ajutându-l să facă călătorii de studii. Primul său succes literar îl dătorește romanului auto-biografic „Le petit Chose“, istoria unui copil, (1868). Alte două volume : „Scrisori din moara mea“ (1869) și romanul comic-satiric „Les aventures prodigieuses de Tartarin de Tarascon“ (1872) fac numele lui tot mai cunoscut, iar romanul „Fromont și Risler“ (1874; a ajuns 60 de ediții) îl ridică în șirul celor mai citiți scriitori ai Europei. Rând pe rând publică, apoi, romanele „Jack“ (1876), „Le Nabab“ (1877), „Regii în exil“ (1879), „Numa Roumestan“ (1882), „L'immortel“ (1888; o satiră la adresa Academiei franceze) și a.

Alphonse Daudet e un realist original, care zugrăvește cu multă siguranță moravuri sociale și tipuri din felurile clase de oameni. Fiind născut în Provence, a cunoscut deaproape și a descris viața dela țară, precum și moravurile orașelor din Provence. În alcătuirile sale e artist desăvârșit; fraza lui e curgătoare; limba de-o frumuseță rară.

Stetele.

Povestirea unui cioban.

Când păzeam turmele pe Luberon, stam cu săptămânilile, fără să văd pui de om, singur la suhat, cu câinele meu Labri și cu oițele mele. Din vreme în vreme treceă călugărul din Muntele-Uri pe acolo, căutând buruieni de leac, ori zăream fața neagră a vreunui cărbunar din Piemont; dar erau oameni fără duh, tăcuți, cari, trăind tot în singurătate, pierduseră pofta de vorbă și nu știau nimic din câte se spuneau prin sate și prin orașe.

De aceea, la două săptămâni, când auzeam, pe cărarea ce suie la deal, talanga catârului dela conac, care-mi aducea mereindea pe cînsprezece zile, și când vedeam cum se ivește încet, încet, deasupra costișului, capul ișteț al băiatului dela curte sau scufia roșietică a mătușii Norada, eram, zău, fericit. Îi puneam să-mi însire nouătile din sat, botezurile și nunțile; dar de ce-mi ardeă mie mai tare, eră să aflu ce se mai faceă fata stăpânilor, domnișoara noastră Stefănuța, cea mai frumoasă fată cale de zece poște împrejur. Fără să m'arăt cât îmi pasă de mult, știriceam dacă se duce des la joc, la șezători, dacă-i vin mereu peștori. Și, cui m'ar întrebă ce-mi păsă mie de toate astea, mie, biet cioban dela munte, i-aș răspunde că eram de 20 de ani și că Stefănuța

eră tot ce-mi văzuseră ochii mai frumos de când trăiam.

Intr'o Duminecă, când aşteptam merindele, se întâmplă de sosiră tare târziu. Dimineață mă gândii: „O fi liturghia de vină“. Pe la amiazi veni o furtună și mă gândii că n'o fi putut catâru să ia la drum, din pricina potecilor rele. În sfârșit, cam pe la trei ceasuri, când cerul se limpezise, iar muntele sticlează de apă și de soare, auzii, printre picăturile ce se scurgeau de pe frunze, și printre vuetul păräiașelor revârsate, talanga catârului, veselă și sprintenă, ca dangătul clopotelor în ziua de Paști. Dar catârul nu-l mâna băiatul dela curte, nici mătușa Norada.

Il mâna – ia ghiciți cine-l mâna?! – d-șoara noastră, copii! Chiar ea; sedea drept între coșurile de răchită, rumenită de aerul tare de munte și de reveneala furtunii.

Băiatul era bolnav, mătușa Norada se dușese, pe câteva zile, acasă la copii. Astea mi le spuse frumoasa Stefănuța, dându-se jos de pe catâr; și mai spuse că a întârziat fiindcă se rătăcise pe drum; dar văzând-o aşa împodobită de Duminecă, cu pantica înflorită, cu fusta sclipicioasă cu horbotele ei, mai curând ai fi crezut că s'a întârziat la vre-o horă, dar nu că și-a căutat drumul prin tufișuri. Ce făptură drăgălașă! Nu mă

mai săturam privind-o. Adevărat, că n'o văzusem niciodată aşa de aproape. Câteodată, iarna, când erau turmele la vale, și veneam seara de cină la conac, treceau pripită, prin odaie, fără să stea de vorbă cu argații, totdeauna gătită și cam măreță... Și-acum eră aici în fața mea, numai și numai cu mine.

Și să nu-ți ieși din minți?

După ce desertase merindea din coșuri, Stefanuța începă să se uite uimită împrejur. Ridicându-și puțin rochia de sărbătoare, ca nu cumva să și-o strice, intră în ocol, vrăsă vadă locul unde dormeam: ieslea de paie cu blana de oaie, ţundra acățată de perete, bâta și pușca cu cremene.

De toate făcea haz.

„Și aici trăiești tu, săracu de tine? Ce urăt și-o fi, tot singur! Ce faci toată ziulica? La ce te gândești?... „Îmi sta pe limbă să răspund: „La dta, stăpână!“ și nici n'aș fi mințit; dar mă zăpăciseam de nu nimeream nici un cuvânt.

Și ea băgă de seamă, șireata, și tot mai mult mă zăpăcea cu glumele ei.

„Dar drăguța, vine ea vreodată să te vadă? — O fi Capra de aur sau Esterela care nu se arată decât pe piscurile înalte...“

Și, cum vorbea aşa, păreă că eră chiar ea zâna Esterela, cu râsul ei săgalnic, cu capul dat pe spate, zorită să pornească înapoi; te făcea într'adevăr să crezi că-i o vedenie.

„Rămăi cu bine, ciobane!

— Sluga d-tale, stăpână!“

Și iacăt-o plecată cu coșurile goale.

Când nu se mai văză pe poteca piezișe, mi se păreă că pietricelele ce se rostogoleau sub copitele catărului îmi cădeau, una câte una, pe inimă. Le auzii multă, multă vreme; și până 'n amurgit am rămas aşa ca amortit; nu cutezam să mă mișc, de teamă să nu-mi risipesc visul.

Mai pe 'nserate, când adâncul văilor începea a se albăstri, iar oile se înghesuiau băhind la strungă, să intre 'n țarc, auzii cum mă strigă cineva din vale, și deodată se ivă din nou stăpâna, dar nu veselă ca mai adineauri, ci tremurând de frică, de teamă și de umezală.

Pe cum se vede găsise, la poalele munțului, „Sorga“ crescută de ploaie și vrând să

treacă cu tot dinadinsul eră căt pe-aci să se fineze. Ce eră mai rău, eră că acuma pe 'noptate nu mai putea fi vorbă să se 'ntoarcă acasă, căci singură n'ar fi nimerit niciodată drumul, iar eu nu-mi puteam lăsă turma.

Îi eră groază când se gândeau să rămâie noaptea la stână, mai ales fiindcă știu părintii neliniștiți.

Eu o mângăiam cum puteam:

„În luna lui Cuptor sunt nopțile scurte, stăpână... Iac-acă, — mai mare spaimă“.

Și aprinsei repeede un foc bun să-și usuce picioarele și rochia. Apoi i-am adus lapte și caș; dar ei nu-i ardea, sărăcuța, nici de 'ncălzit nici de mâncare și-mi venea și mie să plâng când vedeam cum o năpădesc lăcrimile.

Se 'noptase deabinele. Pe creștetul munților nu se mai vedeau decât, ca o pulbere de soare, o dungă de lumină la asfințit. Vream să intre stăpâna în colibă să se odihnească. Am întins peste paiele proaspete o blană de oaie nouă de tot, i-am poftit noapte bună și m'am dus de m'am așezat afară, dinaintea ușii... Dumnezeu mi-e martor că, cu toată văpaia dragostei ce mă ardeă, nici un gând rău nu s'a trezit în mine; simțeam, doar o mândrie nespusă gândindu-mă că într'un colț al țarcului, aproape de tot de turma uimită care se uită la fata stăpânilor mei cum doarme — ca o mioriță mai de preț și mai albă decât toate celelalte — cum se odihnește, în paza mea. Niciodată nu mi se păruse bolta aşa adâncă și stelele aşa scânteietoare... Deodată, ușia colibei se deschise și Stefanuța ieși. Nu putea dormi. Paiele foșneau, oile se mișcau sau băhiau în vis. Îi eră mai bine lângă foc. Dacă văzui, ii pusei cojocul meu pe umeri, ațâțai focul și șezurău aşa unul lângă altul, fără să vorbim. Dacă ați petrecut vreodată noaptea sub seninul cerului, veți fi știind că pe când oamenii dorm, o lume tainică se trezește în liniștea singurății. Atunci izvoarele șoptesc mai cu 'nțeles și pe față lacurilor s'aprind flăcări mititele. Toate duhurile munților umblă 'n voia lor de colo până colo; în văzduh sunt adieri, e un freamăt ușor par că s'ar auzi crengile crescând și iarba răsăritind.

Ziuă trăiesc ființele; noaptea trăiesc lucrurile. Când nu ești dedat și-e frică... Și dom-

nișoara noastră, tremură și s'apropiă de mine la cel mai mic sgomot. Intr'un rând, un țipăt jalnic, venit dinspre lacul care strălucea 'n vale, ajunse până la noi și, în acelaș timp, o stea frumoasă luncă pe deasupra capetelor noastre tot înspre lac, ca și când vaetul ce auzisem ar fi fost însotit de o candelă aprinsă.

„Ce e asta? întrebă Stefănuța încet.

— Un suflet care intră în rai, stăpână! ;
Să-mi făcui cruce.

Se'nchină și ea și rămase o clipă cu fața 'n sus, cufundată 'n gânduri. Apoi zise:

„Adevărat că voi ciobanii sunteți vrăjitor?“

— Nici decum, stăpână. Dar aici suntem mai aproape de stele și știm mai bine ca cei din vale ce se petrece acolo sus.“

Se uită mereu la cer, cu bărbia răzimată 'n palmă, învălită în pielea de oaie, ca un păstorăș ceresc.

„Ce de mai sunt! Ce frumos e! niciodată n'am văzut atâtea... Tu știi cum le zice, ciobane?

— Știu, stăpână.... Uite, drept pe deasupra noastră e Drumul sfântului Iacob (calea laptelui). Merge din Franța de-adreptul în Spania. Sfântul Iacob l-a tras ca s'arate calea viteazului Carol cel Mare, când purta războiu cu Sarasinii. Mai departe Carul Sufletelor (Ursa mare) cu cele patru osii scânteietoare. Cele trei stele dinainte sunt cei Trei Înhămați, iar cea mititică, lângă a treia, Căruțașul. Vezi de jur împrejur multimea de stele căzătoare? Sunt sufletele pe cari nu le primește Dumnezeu în raiu. Ceva mai la vale uite Grebla sau Trei crai (Orion), care ne slujește nouă de ceas. Numai cât mă uit așa și știu c'a trecut acum de miezul nopții. Mai jos, tot spre meazăzi, străluceste Ion din Milan (Sirius), făclia

stelelor. Știi ce povestesc ciobanii despre steaua asta? Zice că 'ntr'o noapte Ion din Milan, cei Trei crai și Cloșca (Pleiada) au fost poftiți la nunta unei stele, prietenă de-a lor. Cloșca, grăbită, pleacă cea dintâi și apucă pe drumul de sus. Uite-o colo în inima cerului. Cei Trei crai tăiară drumul pe de vale și-o ajunseră; dar leneușul de Ion, care dormise prea mult, rămase de tot în urma lor și, necăjit, ca să-i opreasă, asvârlătoiagul după ei. De aceea la cei Trei crai le mai zice și Toiagul lui Ion din Milan.

Dar cea mai frumoasă dintre stele e steaua noastră, stăpână, Steaua Ciobanului (Lucеafărul) care ne luminează în zori când scoatem turma și seara când o mânăm acasă. Îi mai zicem și Mărgărina, Mărgărina cea frumoasă, care aleargă după Petru din Provansa (Saturn) și se mărită cu el tot la câte șapte ani.

— Ce fel, ciobane, și stelele se mărită?
— Păi da, stăpână!“

Și pe când încercam să-i deslușesc ce erau nunțile acelea, simții că ceva fraged și ușor mi se lasă pe umăr. Eră căpșorul ei, îngreunat de somn, care se propeță de mine, și auzeam foșnind ușor cordeluțele, horbotele și părul mătăsos. Șezu așa, nemîșcată, până ce stelele cerului pieriră întunecate de zorile dimineții. Eu o priveam cum doarme, turburat oarecum în adâncul sufletului, dar sub sfânta ocrotire a nopții senine care niciodată nu mi-a trezit decât gânduri curate. În jurul nostru, stelele își urmau calea liniștită, supuse ca o turmă uriașă; și erau clipe în cari îmi închipuiam, că una din stelele acelea, cea mai gingășă, cea mai strălucitoare, se rătăcise în drumul ei și venise să adoarmă pe umărul meu.

Din Popor.

Cine m'aude cântând
Zice că n'am nici un gând...

Nice n'am eu multe fare,
Dar am unul și mă doare

Și să-nu dea Dumnezeu
Și la alții gândul meu,

Că arde și puștiește
Și trupu și-l istovește.

Ardă-l focu dor vrăjit
Și pe cin' l-a născocit!

De pe Olt.

Expoziții de copii.

„Reuniunea română de agricultură din comitatul Sibiului“ are meritul de-a fi realizat pentru prima oară idea fericită a expozițiilor de copii. Până acum a aranjat trei expoziții de copii în comunele Apoldul-român (1906), Ilimbav (1907) și Poiana (1908). În anul trecut (1907) exemplul ei a fost urmat de despărțământul Asociației și de Reuniunea femeilor din Sălagiu, cari au aranjat o asemenea expoziție în comuna Băsești.

„Luceafărul“ s'a ocupat de toate aceste expoziții, aducând și fotografii, aşa încât ele au putut fi cunoscute în cercuri mai largi. Cu toate aceste, nu știm să se fi încercat și în alte locuri aranjarea lor, deși ele ar trebui să preocupe serios cărturărimea noastră, care cu puține jertfe intelectuale și materiale ar putea să le încetănească în toate ținuturile. Mai ales despărțăminte „Asociației“ pot aranja cu ușurință astfel de expoziții cu ocazia adunărilor cercuale.

Deși e aproape de prisos să mai stăruim asupra însemnatății naționale și sociale a acestor expoziții, totuș vom spune câteva cuvinte, în nădejdea că ele vor avea norocul să fie ascultate și urmate.

Statistica ne arată că una dintre țările cu o mai mare mortalitate între copii e Ungaria. Și comitatele locuite de Români dă procentele cele mai îngrijitoare. Acest fapt e deja îndesulitor pentru a atrage luarea aminte a fruntașilor noștri cari poartă la inimă înaintarea și întărirea neamului nostru — să înlăture cauzele acestei primejdii naționale. Și cari sunt de obiceiu cauzele acestei mortalități? Boala le izvorite din negrila mamelor, murdăria și sărăcia. Sărăcia e cauza primordială, care adeseori crează pe celelalte. În ținuturile unde țărani noștri sunt lipsiți de pământ, unde sunt siliți să trăiască viața mizerabilă de zileri, bineînțeles că orice încercări de felul

acesta sunt premature. În aceste ținuturi problema de căpetenie e cea de a crea mai întâi o situație materială țărănimii. Pentru noi, cari suntem oameni puțin practici și cari ne măginim la întrebuiuțarea forței noastre morale, rezolvarea acestei probleme e mai grea. Niciodată nu stăruim asupra ei. În ținuturile în cari țărănamea noastră are însă condițiile unei desvoltări prin sine însă, e o crimpă socială și națională a năvălirii într'ajutor cu sfatul, lumenându-l și îndrumându-l la o viață mai rațională. Expozițiile de copii în aceste ținuturi sunt o necesitate. Cu ajutorul lor țărani se vor dedă să îngrijească de sănătatea lor și a copiilor, de curățenia locuințelor și de vigoarea neamului, la care poporul nostru în multe părți ține cu mândrie. Și înțelepciunea cuprinsă în vechea maximă: mensana in corpore sano e un precept social de cea mai mare importanță pentru existența unui neam.

Expozițiile de copii, pe lângă rezultatele de premenire a ființei noastre naționale, pot avea urmări binefăcătoare pentru închegarea păturilor noastre sociale, a căror diferențiere pagubitoare am accentuat-o în diferite rânduri. Aranjarea astorfel de expoziții cultivă în sufletele cărturărimii noastre sentimentul altruist, care e temelia oricărei consolidări sociale. Mai trezește în cărturarii prea îndepărtați de originea lor țărănească mândria de-a aparține unui popor de țărani sănătos, frumos și treaz la minte care e accesibil progresului și civilizației omenești.

Privind de pildă fotografiile expoziției din Poiana, ținută la 27 Octombrie n. 1908, e cu neputință să nu simți o mândrie că poporul nostru are sate cu oameni aşa de chipeș și aşa de frumoși; e cu neputință să nu simți fiorul ce îl trezește în suflet viitorul unui

Doi copii premiați din Poiana.

astfel de popor de țărani, voinic și înzestrat cu atâtea calități sufletești și trupești.

Cărturarii români, cari înțeleg realitatea și hrănesc în suflet și idealuri, au prilej să vadă că prin acest popor poți nădădui într'un viitor mai bun. Dar numai prin el și pentru el!

În demnăm deci toată cărturăimea noastră conștientă de misiunea ei să îmbrățișeze cu drag ideia expozițiilor de copii, urmând exemplele harnicei și rodnicei „Reuniuni române de agricultură din comitatul Sibiului“.

*

La expoziția din Poiana au fost expuși vre-o 300 de copii între 1—4 ani. Dl Dr. N.

Calefariu a ținut poporului o prelegere despre „Cauzele marii mortalități a copiilor, cu deosebire a sugătorilor și despre mijloacele ei de combatere“, iar dl Dr. N. Comșa a vorbit despre „Importanța expozițiilor de copii“. D-na Agnes Dr. Măcelariu din Miercurea a dăruit două rânduri de scutce pentru doi copii săraci, pe cari i-a înfășat în fața poporului. Premiile în sumă de 150 cor. au fost dăruite fondului pentru zidirea noii biserică din Poiana. Donatorii acestei sume sunt copiii premiați.

Sunt tot atâtea fapte vrednice de urmat în toate comunele românești.

Câte le vor urmă?

Oct. C. Tăslăuanu.

Dări de seamă.

Pompiliu Pârvescu, *Hora din Cartal*, cu arii notate de C. M. Cordoneanu, edit. Acad. Rom. București, 1908. 1 vol. de 195 pp. Prețul: 3 lei.

Academia Română, trimițându-i-se bogate culegeri de literatură poporala, unele cu material bine adunat și bine scris, a înființat în anul acesta o publicație specială, purtând numirea „Din viața poporului român — culegeri și studii“, care va cuprinde culegeri de lit. pop., de obiceiuri, superstiții, cântece și jocuri, cu un cuvânt tot ce este manifestare a vieții sufletești a poporului românesc de peste tot locul.

Hora din Cartal, — un sat în Dobrogea, în ținutul unde s'a făcut culegerea — formează primul volum al acestei publicații speciale.

Lucrarea conține, pe lângă introducere, șase capitole: I. Hora, II. Datini, III. Legende, IV. Cimilituri, V. Nunta și VI. Melodiile, — afară d'acestea: note, glosar, indice și câteva ilustrații.

In introducere autorul ne dă observări generale: mai întâi asupra poeziei populare. Reținem din aceste observări tendința producționilor poporului de a fi locale și actuale, păstrându-se forma internă și schimbând numele de persoane și localități, — exemplu e balada Ghiță Cătanușă, cu variantele sale din diferite ținuturi. Autorul, care e profesor secundar în România, cunoaște variante din Moldova, Muntenia Basarabia și Ardeal. Nu cunoaște însă baladele din Bănat, cari, în unele privințe, sunt cele mai bogate și mai bine încheiate între tot ce a produs fantasia poporului nostru. (O dovadă de superioritate a baladei bănățene este și varianta Mioriței, singură completă, aflată în Bănat și apărută mai întâi în „Luceafărul“ din 1905).

Urmează, tot în introducere: observări privitoare

la choreutica dobrogeană, cântece de jocuri, dansurile moderne și cele vechi, jocul haiducesc cel mai vechiu, instrumentele muzicale întrebuițate la jocuri și a. — lucruri interesante și ușor de citit.

In capitolul Hora se descriu, în formă de amintiri și impresii, uneori poate prea personale, felurile și mișcările jocurilor: Popârlanu, Sultănică, Ciobănașul, Oltenașul, o mulțime de Hore, Sârbe, Dedoi, Lelița-Ioană și a. — Descrierea rămâne cu atât mai prețioasă, cu cât dansurile poporului, ca și porturile, ca și poeziiile sale, se înstrăinează, se corcesc și cu vremea pier.

Celelalte capitole — afară de ultimul — sunt de mai puțină însemnatate, (al doilea, „Datini“, trebuia omis; tot ce e de interes aici, este cunoscut din Vrăjile lui S. Fl. Marian).

Partea cea mai importantă a lucrării d-lui Pârvescu este partea privitoare la melodii, fiind până acum unică în felul său la noi. Melodiile au fost strânse cu fonograful în călătorii pe sate. Iată ce ne spune autorul despre drumurile sale și despre chipul cum o fărancă și-a exprimat mirarea la ăuzul fonografului: „Când m'a văzut lelea Silica Săcuilului din Cartal, desfăcând cutia și aşezând pâlnia, s'a uitat lung la mine cu mâna sub bărbie. După ce a cântat lăutarul și am pus diafragma să le arăt și lor isprava, biata nevastă n'a mai putut răbdă, a deschis ușa și a prins să strige: Ptiiu!... ucigă-l crucea! la vino, Gligore, să-l auzi pe dracu... — Și, intorcându-se iar, se apropiă încet, băgând urechea în pâlnie să asculte mai bine îngănarea aceea melodioasă, care își urmă cursul singular, ieșind ca dintr'un necunoscut și care nu putea să pornească numai dela un fleac de sul de ceară... Și într'o vacanță d'a mare, după atâta umblet se de-

prinseseră oamenii cu mine: — Uite domnu.... cu muzica! — Și aşă, cu lădița în brațe,... cu merindea în coșuleț, dispăream d'acasă în fiecare săptămână, ca să fiu sărbătoarea prin cine știe ce sate, inecându-mă în praful drumurilor și pârlindu-mă la frigarea soarelui...“

Profesorul Cordoneanu a avut bunăvoița să facă de pe sulurile fonografului copiile melodiei astfel adunate. Melodiile, 63 la număr, aproape toate frumoase și românești, se cuprind notate la sfârșitul volumului pe vre-o patruzeci de pagini. Cântecele acestea vor aduce odată bune servicii societăților corale și tuturor iubitorilor de muzică națională: armonizarea lor pentru piano și pentru coruri ar fi foarte de dorit.

Titlul cărții, „Hora din Cartal“, spune prea puțin în comparație cu mulțimea și varietatea materialului. Autorul a făcut, într'adevăr, o muncă din cele mai grele, și merită să fie cunoscut și incurajat.

E. H.

*

N. Dunăreanu: *Răsplata*, nuvele. București, 1908. Editura „Minerva“. — Al doilea volum al lui N. Dunăreanu e scris în același gen ca și cel dintâi, coprinzând nuvele din viața chinuită a pescarilor dobrogeni. O atmosferă mocnită plutește deasupra lor, o ceată posomorită, care le învăluie viața și le-o îngheță... Ca oameni, cari trăiesc cu capul a mână, în luptă cu marea, cu vântul și cu valurile, sunt de o fire închisă și posacă, credincioși până la fanaticism, inclinați însă, în aceeași vreme, spre beutură. E un colț de lume, un microcosm, care te interesează și te înlanțuie prin realitatea lui, prin oamenii cari trec pe dinaintea ochilor noștri sufletești, încât ni-se întipăresc în minte și ne întovărășesc apoi ca niște vechi cunoștințe. Puternicul Vania, care se îndrăgește de Dunea, lipoveanca, își amintește pe eroii din „Pescarul de Islanda“ de Pierre Loti. Idila lor de dragoste, redată cu multă gingășie, se izbește însă de vederile religioase ale tatălui Vaniei, care nu vrea să știe de „lipoveanca spurcată și — eretică“. Îndărătnicul Vania nu vrea să știe de nimic, filozofia lui e astăzi de simplă: „Și dacă-i lipovancă? Eu o iubesc! Pentru mine nu-i păgână!“ Când îndrăgostii simțesc că nu e chip să îndupelece pe bătrân, se hotăresc să fugă împreună și pornesc dealungul mării, pe o seară posomorită de Februarie, când marea se sbătează în spazmuri de furtună. Bătrânul însă află de fugă, se ajine pe urma lor... În intuneric tatăl și fiul se iau la luptă, în cele două bărci, între tipetele desnădăjduite ale fetei. Deodată flăcăul, lovit în creștet, se răstoarnă în marginea luntrei, care se cufundă cu fată cu tot, în vreme ce moșneagul, cu privirea rătăcită, cade în barcă, nedându-și seamă de ce se mai petrece în juru-i.

Maxim Ciacara cel ursuz și încrustat, care purtă în fundul sufletului amintirea unei dragosti pierdute, revizorul Dima cel atât de sever, care în urmă totuș iartă, sunt și ei foarte bine redați. Iată cum rațion-

nează acest slujbaș al statului, după-ce le-a dat drumul celor vinovați: „Ce dracu să le faci, domnule, om ești... când vezi că-ți iese înainte un sat întreg, cum să nu te induioșezi! Ai și tu copii, ai inimă 'nainte de toate.... La urmă, să vezi, cine crezi că e în stare să-ji dea în cap?... Tot ăștia, pe care i-ai iertat...“

Ori-cât de bine ar fi schițată madame Davidescu — în cea mai lungă nuvelă din volum — privirea și-se fixează totuș mai cu dinadinsul asupra bucății „Doi slujbași“. E poștarul și calul dintre Sulina și Cătorleț, „amândoi slabii și îmbătrâniți în slujba grea a poștei“. Omul era înalt, gheboșit, cu față aspiră, arsă de soare și de vânturile stepei; iar calul, tovarășul lui, era ingenuchiat de picioarele dinainte, cu pielea roasă de râni și slab de i-se vedea coastele. Dela o vreme era calul tot mai slab și stăpânul se îngrijea foarte mult. „Se duceă în grajdul sărac și după ce-i dădeă calului de mâncare, îl băteă pe trup, pe gât, cu palma, îl măngăia, îi vorbiă ca unui prieten bun, care înțelege totul și nu poate spune nimic...“

Lacrimile ce-i picură bătrânlui, când calul i-se prăvăle, la mijlocul drumului, sunt așa de firești pentru omul care muncise alătura de dobitoc o viață întreagă și a căruia soartă abia de se deosebiea ceva de a acestuia...

De încheiere o observare: Nuvela „Răsplata“ putea să lipsească din volum. E atât de revoltătoare „răsplata“ ce se dă veteranului cu decorațiile prinse pe piept; atât de cinic glasul bulgarului, care spune despre ele: „Astea tinichele, nu fac la mine două parale...“ — incât întreg subiectul și-se pare căutat și exagerat. Nu credem să se poată întâmplă în realitate ceeace se spune în cea dintâi nuvelă a volumului, căci suntem cu mult mai geloși de mândria națională a fraților din regat; sau chiar dacă astfel de infamii se pot săvârși vr'odată, ele pot fi foarte bine tratate într'un articol de gazetă, într'o vorbire din cameră, dar niciodată nu trebuie recute posteritatei sub forma nemuritoare a artei!

A. C.

*

George Murnu, *Archeologia clasică și rostul ei în noii*, București, 1908.

— In chestia archeologiei, București, 1908.

Ambele sunt extrase din »Converbirile literare«. Prima e lecția de deschidere ce-a ținut-o la universitatea din București în 18 Febr. 1908, în care se ocupă cu multă competență de obiectul și importanța archeologiei clasice. Fixează principiile acestei științe, în legătură cu studiile făcute de Al. Odobescu.

A doua broșură e o polemică cu dl Al. Tzigara-Samurcaș despre același subiect.

Dl G. Murnu e desigur cel mai chemat astăzi să ocupe catedra de archeologie la universitatea din București, catedră pe care a avut-o Odobescu.

C.

Cronică.

Nașterea Domnului. În acest număr publicăm ultima operă a dlui Octavian Smigelschi, care de astă toamnă lucrează în Roma. Noua operă a mult apreciatului nostru pictor e o încorporare a concepției naționale, care în timpul din urmă se accentuiază tot mai puternic în mișcarea noastră artistică. Nota caracteristică a acestei mișcări e străduința de a creă o artă românească prin introducerea motivelor artei țărănești și prin întrebunțarea elementelor artei vechi în arta

forme nouă pentru exprimarea frumosului, vedem începutul unei epoci de Renaștere a artei noastre naționale, care va putea să roade strălucite numai în viitor. Ea va contribui și la închegarea socială a neamului nostru, care astăzi nu se înfățișează cu diferențieri prăpăstoase și pagubitoare intereselor naționale.

Arta bisericescă a dlui Smigelschi, prin concepția ei și prin întrebunțarea motivelor artei decorative țărănești, cadrează așa de bine cu întreaga mișcare mai nouă de a creă o artă națională. Unii socotesc aplicarea motivelor țărănești în pictura bisericescă ca o erzie. Noi am accentuat în diferite rânduri cum înțelegem întrebunțarea motivelor artei populare în arta superioară. Si credem că am avut dreptate, când am zis că arta țărănească poate servi numai ca izvor de inspirație, numai ca element de premenire pentru arta superioară! Artiștii sunt chimați să desăvârșească arta poporala, să creeze, prin întrebunțarea și prelucrarea comorilor din arta noastră populară, opere de artă superioare, vecinice, care să îmbogățească arta universală cu farmecul noutății și originalității.

O. C. T.

Călușeri-soldați din Bosnia în frunte cu căp. Florian.

noastră modernă, superioară. E o mișcare de premenire, de desăvârsire, care se găsește încă în fazele începutului. Vorbind de compoziția dlui Tib. Brediceanu, „La șezătoare“, am arătat importanța acestei noi concepții în muzică. Arhitectii din România lucrează din răspunderi pentru crearea unui stil românesc în arhitectură. Artă decorativă țărănească e cultivată cu sărgință și uneori cu simț de mai multe societăți din România și dela noi, străduindu-se a intemeia o artă decorativă românească. Comisiunea monumentelor istorice din România în Buletinul său trimestrial contribue la cunoașterea arhitecturii și picturii bisericesti din cele mai îndepărtate timpuri. Revistele mai de seamă se ocupă neîncetat cu popularizarea și comentarea artei țărănești și cu creațiunile tinerilor artiști. La noi dl Octavian Smigelschi îndrumă pictura bisericescă pe nouă cărări. Până și dansurile naționale sunt cultivate de Societatea „Chindia“ din București. De literatură și pictură nu mai pomenim, fiindcă caracterul lor național e bine cunoscut; ele sunt și mai înaintate.

In mișcarea aceasta vioaie și tot mai puternic noi vedem frâmantările sufletului românesc de a-și căută

toare, la poalele munților pleșuvi, cu pereți înalți de stâncă albă și platouri largi acoperite cu petrișuri ale Herțegovinei — vechiul „Ducatul Sf. Sava“ al Venetianilor, — în tabăra orășelului Trebinie, de pe malul râului, sărac în apă, Trebinică, — răsună cântece duioase pline de dragoste și dor, și jale, și amar...

„E doina românească ce răsună în acest colțisor depărtat, icuit între litoralul dalmatin și munții ce mărginesc învecinatul principat Montenegrin... E doina românească, ce-o cântă soldații români, cu privirele ajintite înspre hotărale depărtate, unde ii chiamă dorul de casă și de părinți... Spre miazănoapte se înalță, pierzându-se în zarea albăstrie, piscul căruntului Orient pe hotarul Montenegrului... Spre răsărit și apus și miază-noapte alți munți, tot munți; numai munți, nălbici de zăpadă iarna și până târziu primăvara, și aproape lipsiți cu desăvârsire de verdeajă senină a munților de-acasă — chiar și vara...

„Orășelul Trebinie — un cătun cu vreo 1500 de suflete — răsună de vorba românească, rostită în toate dialectele. Cea mai mare parte a soldaților, trimiși aici să păzească hotărale nuoi ale monarhiei, sunt

Scrisoare din Bosnia. „Cătedrată seara, în liniștea repaosului căștigat cu truda zilelor obosi-

români de pretutindeni: din Bihorul sărac și înăpoiat, din mai bogata și mai înaintată mărginime dela miazăzi, din înfloritoarele ținuturi ungurene și bănățene... Aici se întâlnesc frați cu frați...

„Nicări, poate, nu aşteaptă soldații „poșta“ cu atâtă dor ca aici în ostrovul acesta de străini, — mai ales acum, în preajma sărbătorilor... Se vor fi gândind oare cei de-acasă la ei de atâtea ori și cu aşa dor, cum se gândesc ei la cei de-acasă?

„De obiceiurile de-acasă nu uită nici în străini. În zile de repaos se încinge la horă — legănați de cântecul din fluiere al unui fecior, odinioară ciobănaș pe plaiuri strămoșești, azi paznic al hotărălor depărtate; la sărbători mai mari îmbracă haina românească de călușeri și se pornesc, veseli, pe joc, uitând pe-o clipă de greul traiului în străini și de zilele multe ce le mai au până se vor putea din nou întoarce la vatra părințescă....“

Extragem aceste fragmente din scrisoarea unui prieten al revistei noastre, care ne trimite și cele două fotografii publicate la acest loc. Una reprezintă un grup de soldați români care au jucat „Călușerul“ cu prilejul aniversării bătăliei dela Biskupita (1866). În fruntea lor stă un simpatic căpitan român, cunoscut în cercuri largi. A doua este o probă de „Călușer“, în curtea cazarrei. Privitorii sunt: același căpitan și cățălușul său cunoscute „Coujou“, la dreapta un soldat cu fluerul, iar în fund cățiva tovarăși de arme...

*

Soldați români, jucând călușerul în Bosnia.

„Mărul“. Ca o întregire la recenziunea lui G. Bogdan-Duciă despre piesa lui Z. Bârsan publicată și impresiile unui spectator ardelen. „Mărul“ a fost primit cu multă căldură și cu entuziasm de publicul bucureștean, care dovedește un interes tot mai mare față de Teatrul Național. Ziarele din capitala țării românești, cu mici excepții, au avut cuvinte de laudă despre talentul dramatic al autorului, de care se leagă multe speranțe. La prima reprezentare aplauzele publicului insuflețit au chemat pe dl Bârsan de vre-o cinci ori la rampă, făcându-i-se ovăziuni sincere. Mama autorului, o tăranică inteligentă și vioaie din Sân-Petru de lângă Brașov, care a fost de față la premiera fiului ei, a fost sărbătorită cu multă dragoste de prietenii și admiratorii autorului. Însuși directorul Teatrului Național, dl Pompiliu Eliade, a felicitat pe mama fericită, sărutându-i mâinile înăsprite de muncă. Această scenă înduioșătoare a emoționat adânc pe toți cei care erau de față.

Piesa are scene de o rară frumusețe poetică. Calitățile ei au făcut-o să se menție mai multe seri pe afiș, având întotdeauna acelaș succes. Noi Ardelenii putem fi mândri că dl Bârsan și-a făcut cu izbândă

intrarea pe prima scenă românească și sperăm că talentul său va reuși să se impună din ce în ce mai mult. *

C.

Conferințele și seratele Asociației. În sala festivă a Muzeului la 20 Decembrie n. în locul reprezentăției teatrale s'a improvizat o serată muzicală, care a reușit splendid. A avut următorul program:

1. Faure: *Crucifix*, duet pentru soprano-bariton, cântat de dnele Triteanu și Crișan și dl Octavian Mureșian.
2. Chopin: *Poloneza es moll*; Tib. Brediceanu: *Ardeleana*, solo de pian, executat de dșoara C. Man.
3. Mascagni: *Arie din Cavaleria rustică*, cântată

de dna Triteanu. 4. Thierot: *Pe lacul Traun*, solo de bariton cu terzet de dame, cântat de dnele Triteanu, Crișan, dșoara Drechsler și dl Oct. Mureșian. 5. Chovan: *Dans românesc* la patru mâini, executat de dnele M. Brote și Triteanu. Dna Tăslăuanu a cedat schița „Nicușor“ de dl Ion Al. Brătescu-Voinești.

Toate punctele au fost cu entuziasm aplaudate de public. Dnul Mureșian, un distins bariton, a cucerit publicul, ca și dna Triteanu în Aria din Cavaleria lui Mascagni. Duetele și terzetele de asemenea au fost bine susținute de dnele Crișan, Triteanu și dșoara Drechsler. Dșoara Man a executat „Poloneza es moll“ a lui Chopin și „Ardeleana“ dlui Tib. Brediceanu, dovedind un frumos talent muzical. Dna Brote, pe care întreg publicul Sibiian o cunoaște și o apreciază ca o perfectă pianistă, ne-a făcut surpriza de a execută, împreună cu dna Triteanu, „Dansul românesc“ de Chovan.

Duminică în 27 Decembrie n. dl prof. Bratu și-a întinut conferință despre Raffael. După o reprimire clară și concisă asupra picturei înainte de renaștere, a vorbit de cele trei epoci ale picturei lui Raffael, proiectând cu schiopiconul principalele tablouri și dând explicații

nimerite și corecte despre ele. În conferință dlui Bratu a putut descoperi oricine studiul conștientios și preceperea de a expune materialul vast în câteva caracteristice cuprinzătoare. Atât proiecțiunile cât și frumoasa conferință a dlui Bratu au izbutit să trezească în sufletul celor de față câteva clipe de înseninare artistică.

In cursul lunei Ianuarie, Dumineca primă, se va juca piesa „Casă veche“ de Theuriet, de diletanții din Sibiu, sub conducerea dlui Iuliu Enescu. In a doua Dumineacă dl preot Gheorghe Tulbure va fienea o conferință despre „Copilăria și tinerețea lui Șaguna“. In a treia Dumineacă va avea loc o serată muzicală. In a patra Dumineacă dșoara Dr. Eleonora Lemény va vorbi despre Faust.

*

,Fond cultural“. P. Sf. Sa mitropolitul Ioan Mețianu publică în fruntea „Tel. Român“ dela 17 Decembrie n. un călduros apel în scopul înființării unui „fond cultural“, — pentru susținerea școlilor ce le avem și înființarea altora noi. P. Sf. Sa face începutul contribuirii cu suma de 4000 coroane, îndatorindu-se a mai contribui, cât timp va trăi, cu câte 1200 coroane anual. Dl Al. Mocsonyi a dăruit 5000 cor., iar dl N. Vecerdea din Brașov 1000 cor.

Credem că acest apel va află răsunet la toți ceice au dragoste pentru școala românească și înaintarea poporului românesc.

*

„Stiri. In curând va apărea în editura institutului „Minerva“ din București nouă volum de poezii al d-lui Octavian Goga, intitulat „Ne chiamă pământul“.

* Direcțiunea Teatrului Național din București a intervenit pe lângă primăria orașului ca să-i cedeze un teren din fundul „Cișmigiu“ pentru a să se construască aici un Teatrul Național de vară, unde vor jucă numai artiștii Teatrului Național.

* Dl Dr. George Simon, avocat în Aiud, a oferit suma de 100 coroane, premiu pentru cea mai bună lucrare despre modul cum ar putea să-și poarte economul nostru, mai practic, o contabilitate ușoară. La concurs pot lua parte numai membri ai Asociației de pe teritorul despărțământului Aiud-Teiuș. Lucrările, însoțite de un pli confinând numele autorului, sunt a se trimite, până la 31 Maiu 1909, la adresa președintelui despărțământului: Ioan Maior, protopop în Aiud.

* Marți, în 8 Decembrie n., și-a sărbătat în Simleul Silvaniei jubileul de 50 de ani de preoție vicarul Sălajului dl Alimpi Barbuloviciu, sărbătorit de toți cei din jurul lui și felicitat din partea mulților săi prieteni din cele mai depărtate ținuturi locuite de Români. Iubilantul e președintele despărțământului Simleu al „Asociației“ și un sprijinitor însoțit al tuturor mișcărilor noastre culturale. S'a născut la 6 August 1834 în Chilioara.

* Dl Dr. Sextil Pușcariu a fost numit profesor definitiv la universitatea din Cernăuți.

* Fostul director al Conservatorului din București, Eduard Wachmann, a început din viață.

* „Asociațunea“ a făcut o adresă tuturor diecezelor noastre, rugându-le să adreseze un circular către oficiile protopopești și parohiale, invitându-le să stăruie pentru sprijinirea „Asociației“, pentru înființarea cursurilor de analfabeti și pentru finanțarea prelegerilor poporale la sate.

Biserica și Școala (Nr. 50.) publică circularul dat de Ilustritatea Sa Episcopul Ioan I. Papp.

* Din București primim un aviz că se intenționează publicarea lucrării „Figuri contemporane“, un fel de dicționar care va cuprinde informații asupra tuturor celor care și-au creat un loc de frunte în activitatea socială și națională.

* In București apare un nou ziar „Minerva“ sub direcția dlui Ioan Slavici și redactat de cei mai buni ziariști din România. Ziarul apare în editura institutului „Minerva“, care a contribuit așa de mult la înflorirea mișcării noastre literare în anii din urmă. Noul ziar e independent, așa că poate fi cunoscut și la noi cu mult folos. Abonamentul pe an: 40 lei.

* Domnișoara Elenora Leményi, profesoară la școala civilă de fete a „Asociației“ din Sibiu, a fost promovată, la 12 Decembrie, — doctor în filozofie, summa cum laude, la universitatea din Cluj.

Dșoara Leményi e prima Româncă care și-a câștigat titlul de doctor în filozofie. Felicitările noastre. * Pentru soldații din Bosnia, în mare parte Români, s'au aranjat serate, baluri, concerte în diferite centre. In Timișoara s'a aranjat un concert cu sprijinul cântăreței noastre d-na Lucia Cosma. Succesul, precum era de așteptat, a fost desăvârșit. S'au incassat 1200 coroane, cari se vor împărtăsi, de sărbători, între soldații din Bosnia.

* Celebra noastră artistă Agata Bârsescu-Radovici își urmează turneul și se bucură în toate centrele românești de aceeași primire entuziasmată, de aceeași caldă și sinceră simpatie. In Arad, „Serata artistică“, în care dna Bârsescu-Radovici a întrioșat și însoțită publicul interpretând: Phedra și Sapho, a cuprins și alte puncte nu mai puțin atrăgătoare, căci au colaborat și: dna Lucia Cosma, cunoscută și mult apreciată noastră cântăreță, care a cântat mai multe arii, încheind cu „Leagăn verde de mătase“ și „O ce veste minunată“ ale lui G. Dima fiind răsplătită cu nesfârșite aplauze pentru admirabila interpretare, — și pianista d-ra Getta Hodoș din Blaj, o simpatică și mult promițătoare debutantă.

La Oravița s'au făcut Artistei noastre frumoase ovăziuni nu numai din partea Românilor ci și din partea publicului german. In Caransebeș e vorba că reprezentarea dnei Bârsescu-Radovici să coincidă cu serbările instalării nouului Episcop.

* In București a apărut un nou ziar maghiar: „România magyar ujság“. Noul ziar declară, în articolul de fond, că va lupta pentru dezvoltarea și întărirea elementului maghiar în România, purtându-se cu respectul cuvenit față de țara care le dă ospitalitate și „pâne“.

Redactor: OCT. C. TĂSLĂUANU.